

KLJUČNI PARAMETRI EFIKSNOSTI BANKARSKOG SEKTORA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Vitomir Slijepčević¹

SAŽETAK

Na efikasnost poslovanja bilo kog privrednog subjekta utiče niz faktora internog i eksternog karaktera. U različitim vremenskim periodima, kao i periodima životnog ciklusa privrednih subjekata, njihov efekat na krajnji finansijski izraz poslovanja je različit. Bankarski sektor, kao dio privrednog sistema jedne zemlje nije pošteđen tih efekata. U uslovima sve veće konkurencije na finansijskom tržištu Bosne i Hercegovine, a koja je uslovljena ukupnjavanjem banaka, pa samim time i većom kapitalnom adekvatnošću, nameće se potreba za analizom svih ključnih faktora poslovanja banaka. Cilj ovog rada je istraživanje efekata pojedinačnih parametara poslovanja banaka i njihove veze i uticaj na krajnji finansijski rezultat poslovanja u bankarskom sektoru Federacije Bosne i Hercegovine. U radu su korišćene osnovne statističke metode istraživanja, sinteza i analiza, komparacija podataka, indeksi, grafičko predstavljanje, te apstrahovanje dobijenih rezultata. Provedeno istraživanje pokazalo je rast svih ključnih parametara efikasnosti poslovanja kroz vremenski period od 2015. do 2023. godine, ali i značajne promjene u strukturi prihoda. Prihodi od kamata na kraju 2015. godine činili su 69% svih prihoda, a 2023. godine 58%. Udio operativnih prihoda 2015. godine je 31%, a 2023. godine 42%. Povrat na imovinu-ROA 2015. bio je 0,87, a 2023.godine 1,78; povrat na kapital-ROE 2015. godine bio je 5,80, a 2023. 14,44; profitna marža 2015. godine bila je 13,38%, a 2023. 32,82%.

KLJUČNE RIJEČI: banke, prihodi, dobit, profitna marža, ROA, ROE.

KEY PARAMETERS OF THE EFFICIENCY OF THE BANKING SECTOR OF THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

SUMMARY

A number of internal and external factors affect the efficiency of any business entity. In different periods of time, as well as periods of the life cycle of economic entities, their effect on the final financial expression of business is different. The banking sector, as part of the economic system of a country, is not spared from those effects. In the conditions of increasing competition on the financial market of Bosnia and Herzegovina, which is conditioned by the consolidation of banks, and therefore greater capital adequacy, there is a need to analyze all the key factors of bank operations. The aim of this paper is to investigate the effects of individual parameters of

¹ Vanredni profesor, Slobomir P Univerzitet, Bijeljina, rimotiv@yahoo.com

bank operations and their connection and influence on the final financial result of operations in the banking sector of the Federation of Bosnia and Herzegovina. Basic statistical research methods, synthesis and analysis, data comparison, indexes, graphic presentation, and abstraction of the obtained results were used in the paper. The conducted research showed the growth of all key parameters of business efficiency over the period from 2015 to 2023, but also significant changes in the income structure. At the end of 2015, interest income accounted for 69% of all income, and in 2023, 58%. The share of operating income in 2015 is 31%, and in 2023 it will be 42%. Return on assets-ROA in 2015 was 0.87, and in 2023 it was 1.78; return on capital-ROE in 2015 was 5.80, and in 2023 it was 14.44; the profit margin in 2015 was 13.38%, and in 2023 it was 32.82%.

KEY WORDS: banks, income, profit, profit margin, ROA, ROE.

UVOD

Efikasnost poslovanja banaka, kao i bilo kog privrednog subjekta, mjeri se ostvarenjem dobiti. Dobit je cilj i svrha poslovanja banaka, a njegovo ostvarenje zavisi od niza faktora, te kroz ovaj rad želimo da istražimo i druge faktore bankarskog poslovanja, a od kojih zavisi ostvarenje pozitivnog finansijskog rezultata, odnosno rasta i razvoja banaka, kao faktora i uslova opstanka banaka na finansijskom tržištu zemlje. Ovim istraživanjem obuhvatili smo vremenski period od 2015. do 2023. godine. To je period u kom je došlo do značajne konsolidacije bankarskog sektora Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH). Početkom ovog vijeka bankarski sektor FBiH imao je 27 banaka², 2015. godine 17³, a 2023. godine 13 banaka⁴. Bankarski sektor FBiH 2001. godine raspolagao je aktivom od 3,8 milijardi KM, kapitalom od 503 miliona KM, depozitima od 2,9 milijardi KM, ostvaren gubitak od 37 miliona KM, a zapošljavao je 4.146 radnika. U 2023. godini aktiva bankarskog sektora FBiH iznosila je 29 milijardi KM, kapital 3,6 milijardi KM, depoziti 23,9 milijardi KM, profitabilnost 516,5 miliona KM neto dobiti, a zapošljavao je 1.449 radnika. Svi parametri razvijenosti bankarskog sektora su značajno rasli, a broj zaposlenih je sveden približno na trećinu.

PREGLED RANIJIH ISTRAŽIVANJA

Oblast finansija je uvijek privlačila pažnju istraživača, kako u okviru bankarskog sektora Bosne i Hercegovine (BiH), tako i šire, na regionalnom i svjetskom nivou. Istraživanja posebno postaju intenzivna u uslovima velikih finansijskih poremećaja, a bez obzira na uzrok koji ih izaziva. Bankarski sektor BiH čine dva nezavisna bankarska sistema nad kojima nadzor vrše entitetske Agencije za bankarstvo sa Centralnom bankom kao zajedničkom institucijom,

Jović, D.; Jandrić, M. u svom radu (Jović, D.; Jandrić, M., 2016.) istraživali su faktore kreditnog rasta u bankarskom sektoru BiH. Ovo istraživanje pokazuje vezu internih i eksternih faktora koji utiču na kreditni rast u bankarskom sektoru BiH. U okviru internih faktora autori su istraživali loše kredite, racio kredita i aktive, ROA, rast depozita, kreditni rast i druge, a od eksternih faktora monetarnu politiku ECB, globalnu finansijsku krizu. Autori potenciraju značaj profitabilnosti i njegov uticaj na nivo kreditnog rasta. Profita-

2 Agencija za bankarstvo FBiH, https://www.fba.ba/images/documents_archive/publikacije_12_1.pdf (26.7.2024.)

3 Agencija za bankarstvo FBiH, https://www.fba.ba/images/Publikacije_Banke/Informacija_BS_FBiH_31_12_2015_bos.pdf.pdf, (26.7.2024.)

4 Agencija za bankarstvo FBiH https://www.fba.ba/upload/docs/informacija_o_sbs_sa_31122023_g_konacni_podaci_p7N.pdf (26.5.2024.)

bilnost brzo djeluje na kreditni rast u bankarskom sektoru BiH. Od eksternih faktora oni apostrofiraju svjetsku ekonomsko-finansijsku krizu koja ne djeluje odmah na kreditni rast, ali je njen uticaj izuzetno značajan. Bankarski sektor BiH je izuzetno zavisian od svjetskog ekonomskog ciklusa.

Halebić, J., u svom radu (Halebić, J., 2018.) bavio se istraživanjem principa poslovanja privrednih subjekata u FBiH (produktivnost, ekonomičnost, rentabilnost). On smatra da rentabilnost poslovanja (profitabilnost) pri mjerenju efikasnosti poslovanja predstavlja najobuhvatniji način jer se putem njega može sagledati krajnji tržišni rezultat efekata ulaganja. Rentabilnost (ROA) mjeri i sposobnost poduzeća da obezbijedi vlasnicima povrat uložениh sredstava. Autor je vršio istraživanje prinosa na ukupnu imovinu na primjeru privrednih društava u Hrvatskoj. „Nalazi istraživanja ukazuju na porast sva tri pokazatelja u trogodišnjem razdoblju. Nadalje, utvrđena je pozitivna korelacija različitog intenziteta između parcijalnih principa efikasnosti što ukazuje na međusobnu povezanost u promjenama ovih pokazatelja. Najbolja ekonomičnost ukupnog poslovanja je kod malih preduzeća, najviši prinosi na uloženi kapital su kod srednjih, a najveća produktivnost kod velikih privrednih društava.“

Bošnjak, V.; Alibegović, Dž., (Bošnjak, V.; Alibegović, Dž., 2021.) tvrde da struktura kapitala ima slab uticaj na profitabilnost mjerenu pokazateljem ROA, a da veličina banke i omjer kredita i imovine nemaju jasnu vezu sa ROA. S druge strane finansijska poluga ima jasnu negativnu vezu sa ROE. Veličina banke, omjer kredita i imovine, te upravljanje operativnim troškovima imaju pozitivnu vezu sa profitabilnošću, dok je izloženost kreditnom riziku negativno povezana sa prinosom na kapital. Inflacija i dohodak imaju negativnu, odnosno pozitivnu, vezu sa pokazateljima profitabilnosti. Sličan uticaj na profitabilnost pokazuje i neto profitna marža. Banke u Federaciji Bosne i Hercegovine posluju uz visoku finansijsku polugu i relativni nisku profitabilnost.

Kester, W.K.; Radivojac, G., (Kester, W.K.; Radivojac, G., 2017.) istraživali su značaj ROE i ROA nefinansijskih kompanija koje kotiraju na Banjalučkoj berzi za 2016. godinu i zaključuju da je samo šest emitenata imalo ROA veći od 3%, a negativan ROA zabilježilo čak osam emitenata, ROA u rasponu od 0% do 3% ostvarilo je 15 emitenata. ROE je za samo sedam emitenata bio veći od 3%, a negativan ROE je ostvarilo osam emitenata. ROE u rasponu od 0% do 3% ostvarilo je 14 emitenata. „Najbolje rezultate je ostvarila Banjalučka pivara a.d. Banja Luka, čiji ROA u 2016. godini iznosi 11,85%, a ROE 17,60%, zatim Telekom Srpske a.d. Banja Luka, čiji ROA u 2016. godini iznosi 7,85%, a ROE 9,79%, i Čistoća a.d. Banja Luka, čiji je ROA u 2016. godini nešto manji od Telekoma Srpske i iznosi 6,85%, dok ROE iznosi 7,29%.“

Nikolić, L.J.; Mirković, V., (Nikolić, L.J.; Mirković, V., 2024.) istraživali su emocionalnu iscrpljenost zaposlenih u bankarskom sektoru Srbije. Oni kao razloge nastanka emocionalne preopterećenosti i iscrpljenosti navode: preobimne i kompleksne radne zadatke, potrebu da se stalno bude dostupan i na raspolaganju, pritisak vremenskih rokova, pritisak da se ostvari što bolji rezultat, te nedostatak znanja i vještina za dodijeljene zadatke i aktivnosti. Istraživanje je pokazalo da preko 40% zaposlenih koji rade u bankama preko 10 godina osjeća emocionalnu iscrpljenost.

Vijeće ministara BiH je 2018. godine donijelo procjenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 02018-2022. godina i Akcioni plan za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za isti period, a dana 30.03.2023. godine

Vijeće ministara BiH je usvojilo Dopunu Procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2022-2024 godina i Akcioni plan za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za isti period⁵. Kroz procjenu rizika utvrđeni su nivoi rizika i sektori rizika. Najviši nivo je visoki nivo rizika, a najznačajniji sektori su: sektor nekretnina, i notari, priređivači igara na sreću koji su označeni sa visokim nivoom rizika. Značajna novčana masa zaobilazi regularne tokove novca i time indirektno utiče na efikasnost poslovanja bankarskog sektora FBiH.

METODE ISTRAŽIVANJA

Ova studija istražuje ključnu ulogu najvažnijih bankarskih agregata na efikasnost poslovanja bankarskog sektora Federacije Bosne i Hercegovine. Istraživanje je asocijativno istraživanje koje ima za cilj da vidi odnos između dvije ili više varijabli na efikasnost poslovanja bankarskog sektora. Studija je sprovedena da bi se utvrdio stepen uticaja nezavisnih varijabli na ukupnu profitabilnosti za period 2015-2023. godina. Tehnika prikupljanja podataka koju koristimo je prikupljanja kroz proučavanje dokumenata. Metod koji se koristi za obradu i analizu podataka je deskriptivna i induktivna statistika. Ova studija istražuje ključnu ulogu koeficijentata ROA i ROE, profitnu maržu, prihode, kapital i aktivu u bankarskom sektoru FBiH procjenjujući njihov uticaj na kvalitet i razvoj banaka.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Efikasnost bankarskog sektora u najvećoj mjeri zavise od ostvarenih prihoda u toku poslovne godine. Sve prihode klasifikovali smo u dvije velike grupe, i to, prihodi od kamata i slični prihodi i operativne prihode. Prihodi od kamata i slični prihodi 2015. godine iznosili su 766 miliona KM, a 2023. godine 915 miliona KM i rasli su za 19%.

U okviru ovih prihoda krediti i poslovi lizinga iznosili su 689 miliona KM 2015.godine, a 2023.godine 711 miliona KM i rasli su za 3%.

													- 000 KM -							
Struktura ukupnih prihoda banaka u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2015-2023																				
R. br.	Struktura ukupnih prihoda	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.		2020.		2021.		2022.		2023.		Indeks (19/3)
		Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
	I Prihodi od kamata i slični prihodi																			
1.	Kamaton. rač. depozita kod depoz. inst.	1,574	0.1	1,877	0.2	2,653	0.2	4,525	0.4	5,478	0.5	2,773	0.2	796	0.1	7,079	0.6	76,361	4.9	4851
2.	Kreditni i poslovi lizinga	689,317	61.9	671,168	59.1	669,651	57.0	657,927	55.7	649,995	54.1	624,578	53.6	611,388	50.2	592,182	46.2	710,891	45.2	103
3.	Ostali prihodi od kamata	75,233	6.8	79,111	7.0	82,244	7.0	78,914	6.7	78,259	6.5	71,457	6.1	76,275	6.3	74,267	5.8	128,207	8.1	170
	Ukupno I	766,124	68.8	752,156	66.3	754,548	66.3	741,366	62.8	733,732	61.1	698,808	60.0	688,459	56.5	673,528	52.5	915,459	58.2	119
	II Operativni prihodi																			
4.	Naknade za izvršene usluge	256,105	23.0	275,579	24.3	302,761	25.7	327,944	27.8	352,906	29.4	341,222	29.3	388,320	31.9	431,211	33.6	482,163	30.6	188
5.	Prihodi iz posl. sa devizama	49,261	4.4	51,471	4.5	53,539	4.6	60,374	5.1	63,284	5.3	54,201	4.7	70,514	5.8	91,598	7.1	89,054	5.7	181
6.	Ostali operativni prihodi	42,595	3.8	55,179	4.9	65,240	5.5	51,477	4.4	51,625	4.3	71,055	6.1	71,554	5.9	86,570	6.7	87,091	5.5	204
	Ukupno II	347,961	31.2	382,229	33.7	421,540	35.8	439,795	37.2	467,815	38.9	466,478	40.0	530,388	43.5	609,379	47.5	658,308	41.8	189
	Ukupni prihodi (I+II)	1,114,085	100.0	1,134,385	100.0	1,176,088	100.0	1,181,161	100.0	1,201,547	100.0	1,165,286	100.0	1,218,847	100.0	1,282,907	100.0	1,573,767	100.0	141

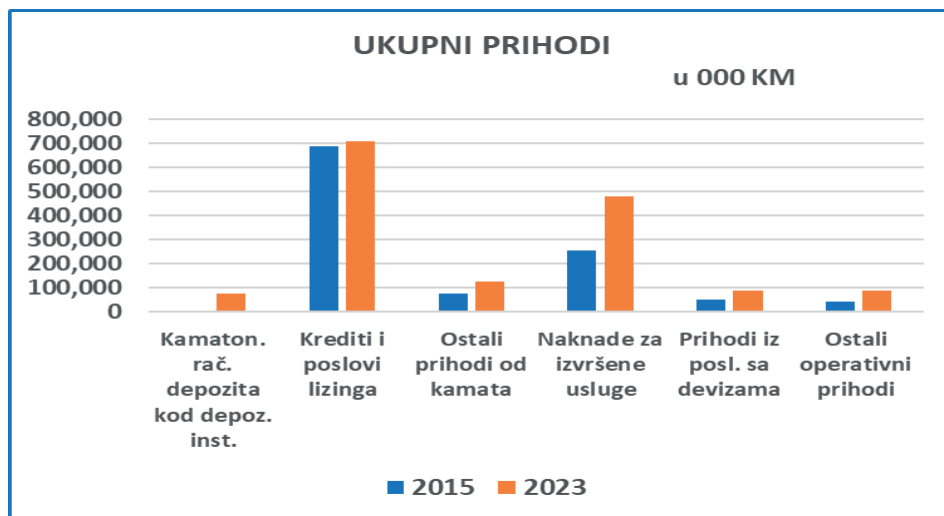
Tabela 1. Struktura prihoda bankarskog sektora FBiH za period 2015-2023 godina

5 <http://www.msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=24241&langTag=bs-BA> (11.8.2024.)

U navedenom periodu u okviru ope grupe prihoda dolazi do značajne promjene u strukturi prihoda, a gdje udio kamatonosnih računa depozita kod depozitnih institucija raste sa 0,1% na 4,9%, odnosno sa 1.574 hiljade KM na 76.361 hiljadu KM.

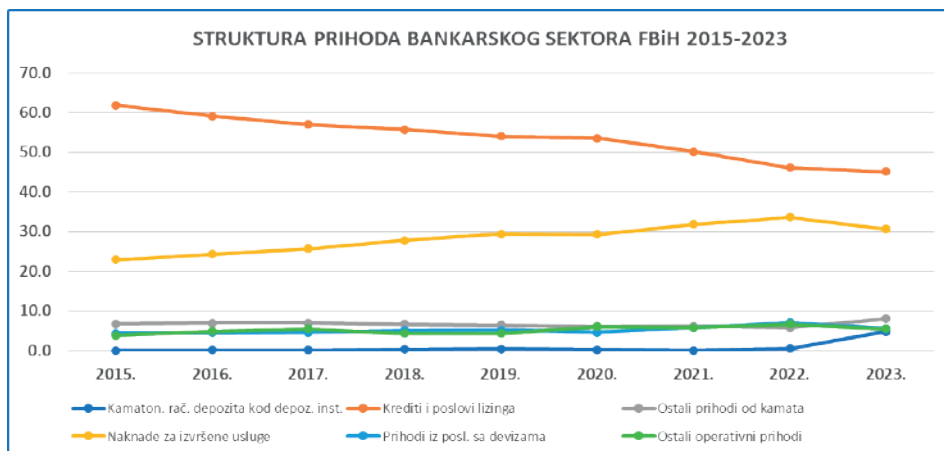
Operativni prihodi rasli su sa 347,9 miliona KM na 658,3 miliona KM, odnosno za 89%, a što govori o povećanju efikasnosti poslovanja uz smanjeni rizik. Naknade za izvršene usluge rasle su sa 256 miliona KM na 482 miliona KM, prihodi iz poslova sa devizama sa 49 na 89 miliona KM, a ostali operativni prihodi rasli su sa 348 na 658 miliona KM.

Ukupni prihodi 2015. godine iznosili su 1,1 milijardu KM. a sastojali su se od 766 miliona KM prihoda od kamata i sličnih prihoda, te od 348 miliona operativnih prihoda, a 2023. godine ukupni prihodi iznosili su 1,57 milijardi KM i sastojali su se od prihoda od kamata i sličnih prihoda od 915 miliona KM i operativnih prihoda od 658 miliona KM. Struktura ukupnih prihoda 2015. godine bila je: prihodi od kamata i slični prihodi 68,8%, a operativni prihodi 31,2%. U 2023. godini ta struktura je: prihodi od kamata i slični prihodi 58,2%, a operativni prihodi 41,8%. Promjena u strukturi prihoda pokazuje želju banaka da smanji poslovni rizik kroz povećanje operativnih prihoda, ali to može biti i pokazatelj smanjene investicione aktivnosti u zemlji. Relativni pokazatelj rasta prihoda ostvarenih po osnovu kreditiranja i poslova lizinga pokazuje neznatan porast u čitavom vremenskom periodu od svega 3%. Prihodi po tom osnovu su kroz sve godine pokazivali pad, da bi tek 2023. godine uslijedio rast ovih prihoda, a što je na kraju rezultiralo porastom od 3% u odnosu na 2015. godinu.

Grafikon 1. Ukupni prihodi

U periodu od 2015. do 2023. godine najveći relativan rast su ostvarili sljedeći prihodi: naknade za izvršene usluge, kamatonosni računi depozita kod depozitnih instituci, te ostali operativni prihodi.

Grafikon 2. Struktura prihoda

Na grafikonu 2. je uočljiva tendencija pada prihoda iskazanih u relativnim pokazateljima. Posebno je uočljiv pad prihoda po osnovu kredita i poslova lizinga, a čiji je udio u ukupnim prihodima iznosio 61,90% da bi 2023. godine pao na samo 45,2%.

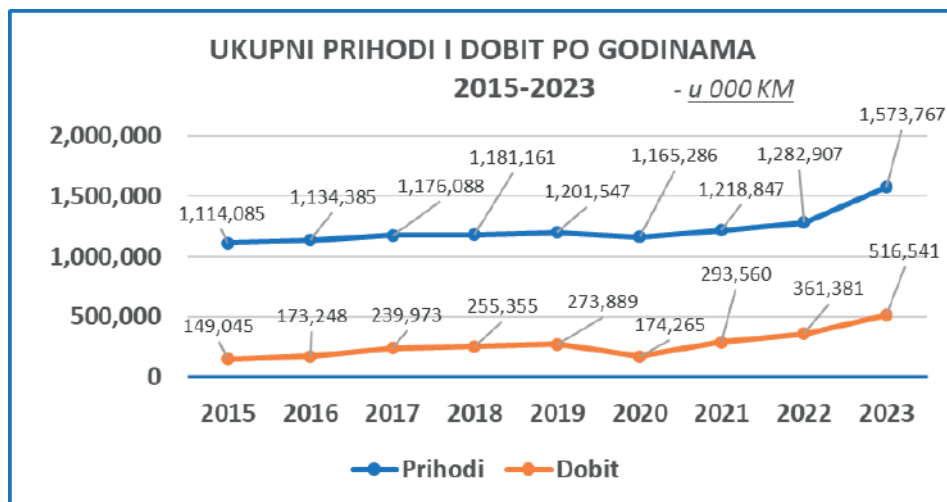
Naknade za izvršene usluge su rasle sa 23% na 30,6%, a kamatonosni računi depozita kod depozitnih institucija su rasli sa 0,1% na 4,9%.

- u 000 KM									
O p i s	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Prihodi	1,114,085	1,134,385	1,176,088	1,181,161	1,201,547	1,165,286	1,218,847	1,282,907	1,573,767
Dobit	149,045	173,248	239,973	255,355	273,889	174,265	293,560	361,381	516,541
Udio dobiti u prihodima	13.38	15.27	20.40	21.62	22.79	14.95	24.09	28.17	32.82

Tabela 2. Pregled prihoda i dobiti u periodu 2015-2023 godine

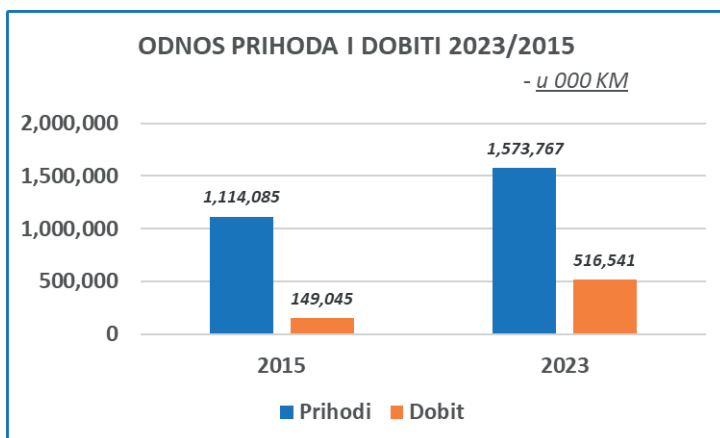
Bankarski sektor FBiH je 2015. godine ostvario ukupne prihode od 1,1 milijardu KM, a dobit od 149 miliona KM. Udio dobiti u ukupnim prihodima bio je 13,38% i bio je najniži u čitavom posmatranom periodu. Svaka naredna godina, izuzev 2020. godine, bilježila je rast dobiti u ukupnim prihodima, tako da je 2023. godine bankarski sektor FBiH ostvario 1,57 milijardi prihoda, dobit u iznosu od 516,54 miliona KM, a udio dobiti u ukupnim prihodima je 32,82%.

Indeks rasta prihoda bio je 141, a dobiti 347. Ovaj pokazatelj implicira bolju organizaciju i racionalizaciju u poslovanju bankarskog sektora FBiH.

Grafikon 3. Odnos prihoda i dobiti po godinama

Kriva prihoda i dobiti u periodu od 2015. do 2023. godine ima približno isti trend, a što znači da je dobit u direktnoj vezi sa ostvarenim приходima, odnosno rast ukupnih prihoda dovodi do rasta dobiti, a pad prihoda do pada dobiti. Primijetan je veći relativan rast dobiti u odnosu na relativan rast ukupnih prihoda. Bankarski sektor FBiH koristi unutrašnje rezerve za povećanje efikasnosti. Kada se ima u vidu činjenica da je na početku 21. vijeka bankarski sektor FBiH zapošljavao 4.146 radnika, a 2023. samo 1.449, postavlja se pitanje da li su te unutrašnje rezerve radnici koji rade prekovremeno bez naknade ili je zaista toliko povećana produktivnost, racionalnost i informaciona podrška koja to omogućava.

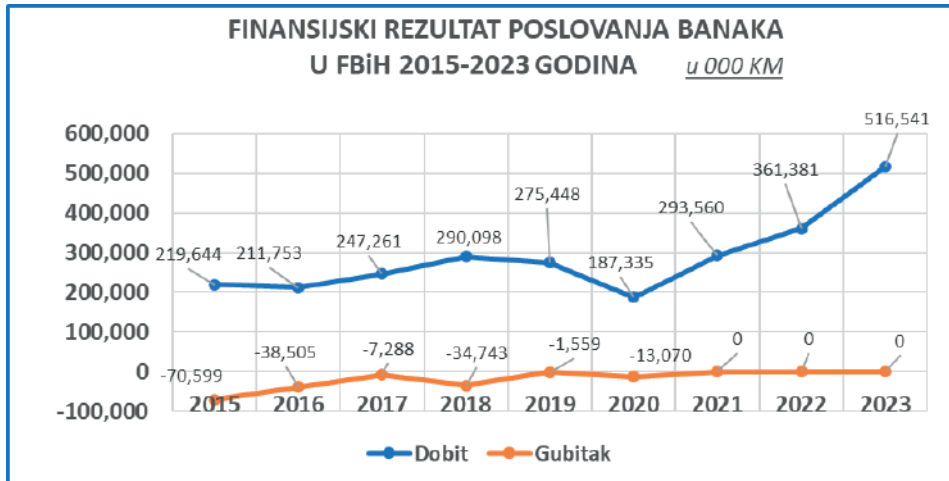
Grafikon 4. Prihodi i dobit 2015. i 2023. godine

Drugo pitanje bi bilo: „Koliko radnici imaju benefita od ostvarenih rezultata?“ U ovom istraživanju nećemo se baviti ovim pitanjima, ali bi ova tema bila interesantna za neka nova istraživanja.

Ostvareni finansijski rezultat banaka u Federaciji Bosne i Hercegovine																			
R. br.	O p i s	2015.		2016.		2017.		2018.		2019.		2020.		2021.		2022.		2023.	
		Iznos	Br.ban.	Iznos	Br.ban.	Iznos	Br.ban.	Iznos	Br.ban.	Iznos	Br.ban.	Iznos	Br.ban.	Iznos	Br.ban.	Iznos	Br.ban.	Iznos	Br.ban.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1.	Dobit	219,644	14	211,753	13	247,261	13	290,098	14	275,448	14	187,335	13	293,560	14	361,381	13	516,541	13
2.	Gubitak	-70,599	3	-38,505	2	-7,288	2	-34,743	1	-1,559	1	-13,070	2	0	0	0	0	0	0
Ukupno		149,045	17	173,248	15	239,973	15	255,355	15	273,889	15	174,265	15	293,560	14	361,381	13	516,541	13

Tabela 3. Finansijski rezultat poslovanja banaka u FBiH od 2015. do 2023. godine

Bankarski sektor FBiH kroz posmatrani period konstantno je pozitivno poslovao. Međutim 2015. godine 3 banke su ostvarile gubitak u zbirnom iznosu od 70,6 miliona KM, 2016. dvije banke u iznosu od 38,5 miliona KM, 2017. dvije banke u iznosu od 7,3 miliona KM, a 2018. jedna banka u iznosu od 34,7 miliona KM. Konsolidacija banaka u FBiH je proces koji traje, a vidljivo je da kroz 6 godina posmatranog perioda pojedine banke posluju sa gubitkom, kao i da je došlo do smanjenja broja banaka sa 17 u 2015. godini na 13 u 2023. godini.

Grafikon 5. Odnos dobitka i gubitka

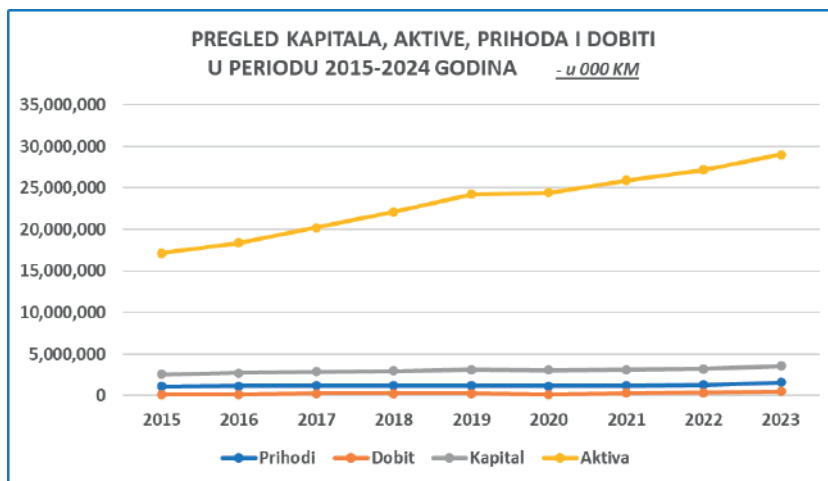
Kroz ovo istraživanje uočili smo zavisnost promjene dobiti od promjene u visini ukupnih prihoda. Kapital i aktiva su sljedeći ključni faktori efikasnosti poslovanja bankarskog sektora FBiH.

O p i s	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Prihodi	1,114,085	1,134,385	1,176,088	1,181,161	1,201,547	1,165,286	1,218,847	1,282,907	1,573,767
Dobit	149,045	173,248	239,973	255,355	273,889	174,265	293,560	361,381	516,541
Kapital	2,569,988	2,708,120	2,865,049	2,971,086	3,131,354	3,066,082	3,108,147	3,237,331	3,577,818
Aktiva	17,161,725	18,382,034	20,209,851	22,094,135	24,210,567	24,396,438	25,890,829	27,199,283	29,025,585
Povrat na imovinu - ROA	0.87	0.94	1.19	1.16	1.13	0.71	1.13	1.33	1.78
Povrat na kapital - ROE	5.80	6.40	8.38	8.59	8.75	5.68	9.44	11.16	14.44
Profitna marža	13.38	15.27	20.40	21.62	22.79	14.95	24.09	28.17	32.82

Tabela 4. Osnovni pokazatelji efikasnosti bankarskog sektora FBiH kroz period 2015-2023. godina

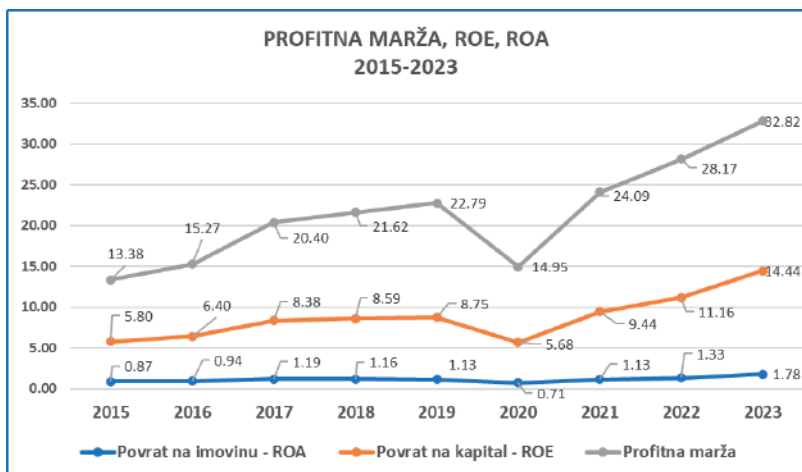
U 2015. godini kapital je iznosio 2,6 milijardi KM i činio je približno 15% izvora sredstava, da bi 2023. godine iznosio 3,6 milijardi KM i činio 12,30%. Kapital je povećan za 1 milijardu KM odnosno približno 39%. Aktiva je rasla za 11,86 milijardi KM, a što čini povećanje od približno 69%.

Očito je da rast kapitala nije pratio rast aktive, odnosno kapital je ostvario relativan pad sa 15% na 12,30%. Jedan od najčešće korišćenih parametara efikasnosti bankarskog sektora su: return on assets (ROA) i return on equity (ROE), odnosno povrat na imovinu i povrat na kapital, te profitna marža kao odnos dobiti i ukupnih prihoda.

Grafikon 6. Prikaz kapitala, aktive, prihoda i dobiti

ROA od 2015. godine do 2018. godine pokazuje rast od 0,87 do 1,16, a zatim pad na 1,13 2019. godine i 0,71 u 2020. godini. Od 2021. godine ROA raste da bi 2023. godine iznosio 1,78. ROA je značajan parametar za ocjenu efikasnosti poslovanja bankarskog sektora pošto pokazuje iskorišćenost ukupne imovine banke, kako vlastite, tako i tuđe.

Grafikon 7. Prikaz trenda kretanja profitne marže, ROA i ROE

U navedenom periodu došlo je do pada ovog koeficijenta, naročito 2020. godine, a što se može povezati sa padom ukupne privredne aktivnosti, kao posljedice svjetske pandemije virusa corona.

ROE ima sličan trend kretanja kao i ROA. Koeficijent ROE 2015. godine imao je vrijednost 5,80 i rastao je do 8,75 u 2019. godini, zatim pad 2020. na 5,68, a iza toga kreće rast da bi u 2023. godini dostigao vrijednost od 14,44.

Profitna marža je značajan pokazatelj efikasnosti poslovanja bankarskog sektora. Pri- mjenjuje se na ukupno ostvarene prihode, a predstavlja odnos dobiti i ukupnih prihoda. Profitna marža 2015. godine iznosila je 13,38%, a 2023. godine 32,82%.

Profitna marža, kao i koeficijenti ROA i ROE imala je pad u 2019. i 2020. godini, odnosno kriva profitne marže imala je isti trend kao i ova dva koeficijenta.

ZAKLJUČAK

Bankarski sektor Federacije Bosne i Hercegovine posluje u složenim uslovima privređivanja. Finansijski sistem je formalno regulisan, ali tokovi novca u značajnoj mjeri zaobilaze regularne finansijske institucije, a što je prepreka za brži i dinamičniji razvoj bankarskog sektora. Drugi problem je nezavršen proces konsolidovanja banaka. U 2015. godini bilo je 17, a 2023. godini 13 banaka. Efikasnost bankarskog sektora, bez obzira na sve okolnosti koje negativno utiču na njega, je na zadovoljavajućem nivou. Visina aktive, kapitala i prihoda, su ključne vrijednosti u poslovanju banaka, a kroz parametre stope dobiti, profitne marže, koeficijente ROA i ROE se to i potvrđuje. Nedvosmisleno je potvrđena veza između efikasnosti poslovanja bankarskog sektora FBiH i ključnih parametara kojim se ona izražava.

LITERATURA

1. Bošnjak, V.; Alibegović, Dž., Uticaj strukture kapitala na profitabilnost banaka u Federaciji Bosne i Hercegovine, Udruženje banaka Srbije, Časopis bankarstvo, vol 50., br. 3., Beograd, 2021.

2. Halebić, J., Principi poslovanja privrednih društava u Federaciji Bosne i Hercegovine, Univerzitet u Zenici, Ekonomski fakultet, Zbornik radova, Razvoj poslovanja 2018: Ekonomski izazovi zemalja u tranziciji, Međunarodna naučno-stručna konferencija, Zenica, 2018.
3. Jović, D.; Jandrić, M., Determinante kreditnog rasta u bankarskom sektoru Bosne i Hercegovine, Panevropski univerzitet „Apeiron“, Fakultet poslovne ekonomije, Časopis za ekonomiju i tržišne komunikacije/ Economy and Market Communication Review, Godina VI, broj II God./Vol. 6, Br./No. 2., (233-248), Banja Luka, 2016.
4. Kester, W.G.; Radivojac, G., ROE nefinansijskih kompanija koje kotiraju na Banjalučkoj berzi: osnovne komponente i trendovi, FINRAR d.o.o. Banja Luka i Financing d.o.o. Brčko, Naučni časopis za ekonomiju, br. 3/17, Banja Luka, 2017.
5. Nikolić, L.J.; Mirković, V. Emocionalna iscrpljenost zaposlenih u bankarskom sektoru: empirijski rezultati iz Srbije, Udruženje banaka Srbije, Časopis bankarstvo, vol 53., br. 1., Beograd, 2024.
6. Informacija o bankarskom sistemu Federacije Bosne i Hercegovine 31.12.2015. <https://www.fba.ba/bs/informacija-o-bankarskom-sistemu-federacije-bosne-i-hercegovine-31122015>
7. Informacija o bankarskom sistemu Federacije Bosne i Hercegovine 31.12.2016. <https://www.fba.ba/bs/informacija-o-bankarskom-sistemu-federacije-bosne-i-hercegovine-31122016>
8. Informacija o subjektima bankarskog sistema Federacije Bosne i Hercegovine sa stanjem na dan 31.12.2017. godine <https://www.fba.ba/bs/informacija-o-subjektima-bankarskog-sistema-federacije-bosne-i-hercegovine-sa-stanjem-na-dan-31122017-godine>
9. Informacija o subjektima bankarskog sistema Federacije BiH sa stanjem na dan 31.12.2018. <https://www.fba.ba/bs/informacija-o-subjektima-bankarskog-sistema-federacije-bih-sa-stanjem-na-dan-31122018>
10. Informacija o subjektima bankarskog sistema Federacije BiH sa stanjem na dan 31.12.2019. godine <https://www.fba.ba/bs/informacija-o-subjektima-bankarskog-sistema-federacije-bih-sa-stanjem-na-dan-31122019-godine>
11. Informacija o subjektima bankarskog sistema Federacije BiH sa stanjem na dan 31.12.2020. godine <https://www.fba.ba/bs/informacija-o-subjektima-bankarskog-sistema-federacije-bih-sa-stanjem-na-dan-31122020godine-4>
12. Informacija o subjektima bankarskog sistema Federacije BiH sa stanjem na dan 31.12.2021. godine <https://www.fba.ba/bs/informacija-o-subjektima-bankarskog-sistema-federacije-bih-sa-stanjem-na-dan-31122021godine-2>
13. Informacija o subjektima bankarskog sistema Federacije Bosne i Hercegovine sa stanjem na dan 31.12.2022. godine <https://www.fba.ba/bs/informacija-o-subjektima-bankarskog-sistema-federacije-bosne-i-hercegovine-sa-stanjem-na-dan-31122022godine>
14. Informacija o subjektima bankarskog sistema Federacije Bosne i Hercegovine sa stanjem na dan 31.12.2023. godine <https://www.fba.ba/bs/informacija-o-subjektima-bankarskog-sistema-federacije-bosne-i-hercegovine-sa-stanjem-na-dan-31122023godine>
15. Sažetak dopune procjene rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2022-2024 godine, Vijeće ministara BiH, Sarajevo 2022. <http://www.msb.gov.ba/PDF/110120242.pdf>

